

# ภูมิศาสตร์ตำนานจังหวัดหนองคาย

## The legendary geography in Nongkhai Province

ผศ.ดร.เจษฎา มูลยาพอ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย



### บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของภูมิศาสตร์ของหนองคาย และเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของสถานที่ที่เกี่ยวกับตำนานพระพุทธรูปที่ปรากฏในจังหวัดหนองคาย โดยศึกษาเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปและตำนานความเป็นมาว่า ลักษณะความเป็นไปของพระพุทธรูปแต่ละองค์จะมีความแตกต่างกันในการไปประดิษฐาน จึงเป็นที่เล่าขานจนเป็นเหตุให้ทราบนำเสนอให้เห็นความสำคัญของพระพุทธรูปที่มีอยู่ในจังหวัดหนองคาย โดยเนื้อหาของบทความนี้ประกอบไปด้วย คำว่า ภูมิศาสตร์ตำนานจังหวัดหนองคาย การศึกษาได้จากเอกสารและประวัติความเป็นมาหรือตำนาน ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับชุมชน จนเอกสถานเป็นที่ที่พระพุทธรูปผ่านก็นำไปเป็นชื่อสถานที่นั้น ๆ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และเป็นแนวปฏิบัติของชาวบ้าน เพราะมีความเชื่อเดิมอยู่แล้วเมื่อได้มีการบูชาและมีพระพุทธรูปอยู่ที่ใดหรือสถานที่ต่างก็มีความเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ทั้งสิ้น

**คำสำคัญ :** ภูมิศาสตร์ตำนาน, หนองคาย

### Abstract

This Article the purpose is to determine the history of the geography of Nong Khai province. And aims to realize the importance of the place where the legendary Buddha appeared in Nong Khai. The case study about the Buddha and the legend that is. Features a statue of the Buddha is very different to the shrine. The recount cause to be presented to the importance of the Buddha are contained in Nong Khai. The content of this article consists of a geographical myth offense. The study of documents and the history or mythology. The Buddha is important and relevant to the community. The captain was taken to the place where the Buddha is the name of the place, making it the benefit of the community. And the practice of the locals

**Keywords :** Legend, geography, Nongkhai

## บทนำ

เนื่องจากหนองคายตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินสาย ๒ (มิตรภาพ) ประมาณ ๖๑๕ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๓,๐๒๖.๕ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑.๙ ล้านไร่ คิดเป็นพื้นที่ร้อยละ ๐.๕๙ ของพื้นที่ทั้งประเทศพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษคือทอดยาวขนานตามลำน้ำโขงติดเขตชายแดนกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นระยะทาง ๑๙๕ กิโลเมตร

ลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ เป็นคลื่นลอนลาดและเป็นภูเขาที่มีความสูงชันจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ ๒๐๐ เมตร เป็นบริเวณเทือกเขาต่างๆ ทางทิศตะวันตก จังหวัดหนองคายมีลักษณะพิเศษ คือ สภาพพื้นที่ของจังหวัดจะทอดยาวขนานไปตามลำน้ำโขงติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตลอดแนว ขอบเขตจังหวัด ที่ตั้ง ทิศเหนือ ติดแม่น้ำโขงอันเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ติดอำเภอบ้านดุงอำเภอเพ็ญอำเภอสร้างคอม และอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทิศตะวันออก ติดอำเภอโซ่พิสัยและอำเภอปากคาดจังหวัดบึงกาฬ ทิศตะวันตก ติดอำเภอปากชม จังหวัดเลย

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดหนองคาย โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง ๑) พื้นที่ค่อนข้างราบ ได้แก่เขตอำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ ซึ่งใช้ประโยชน์ในการทำนา และปลูกพืชสวนบริเวณริมน้ำโขง ๒) พื้นที่เป็นคลื่นลอนลาด กระจายอยู่ทุกอำเภอเป็นหย่อมๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ ทำนาส่วนใหญ่ และปลูกพืชไร่ พืชสวนและปศุสัตว์ ๓) พื้นที่เป็นคลื่นลอนชันและเป็นเขาเป็นป่าธรรมชาติ เช่น ป่าไม้เต็งรัง เบญจพรรณ พบในเขตอำเภอสังคม ๔) สภาพพื้นที่เป็นภูเขาที่มีความสูงชันจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ ๒๐๐ เมตร เป็นบริเวณเทือกเขาต่างๆ ทางทิศตะวันตกในเขตอำเภอสังคม

ภูมิศาสตร์ตำนานจังหวัดหนองคาย จังหวัดหนองคายในปัจจุบัน คือ บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง มีความสมบูรณ์ ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งด้านทรัพยากรทางน้ำและทางบก มีเขตที่ราบกว้างใหญ่สามารถทำการเพาะปลูกได้ดี มีต้นน้ำลำธารหลายสายและไหลลงเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำโขง เช่น แม่น้ำเหือง แม่น้ำโมง น้ำสวย ห้วยหลวง เป็นต้น มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ก่อนการพัฒนาการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง ของอาณาจักรในแต่ละยุคแต่ละสมัย

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ใช้การสำรวจตามโครงการสำรวจแหล่งถลุงแร่ทองแดง ดิบุกสมัยโบราณ พื้นที่แถบหนองคายเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ และมีเส้นทางคมนาคมอันเป็นเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชุมชนแห่งนี้ คือแม่น้ำโขง ซึ่งนับได้ว่า เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง<sup>๑</sup>

<sup>๑</sup> กรมศิลปากร, วัฒนธรรมพัฒนาการของประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย, (กรุงเทพมหานคร: ศิลปสถานพริ้ว, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

บริเวณลุ่มน้ำโฌง (ห้วยโฌง) สายน้ำสำคัญสายหนึ่งไหลลงแม่น้ำโขง ปากน้ำออกทางบ้านน้ำโฌง อำเภอกำบ่อ พบว่ามีแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคนี้ มีชื่อเรียกว่า “แหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน” อยู่ที่ตำบลโคกคอน อำเภอกำบ่อ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ พบหม้อดินโบราณที่ได้จากแหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน เป็นชนิดที่ไม่มีสี แต่มีลายเส้นขูด ลายเชือกทาบ นอกจากนี้ยังพบเครื่องประดับหินแก้ว ทั้งลูกปัด กำไล เศษสำริด จำนวนมาก ชาวบ้านบางคนมีเครื่องมือหินพวก ขวานหินขัด หัวธนูหิน เครื่องมือหินเหล่านี้ น่าจะมีมาก่อนยุคบ้านเชียง<sup>๒</sup>

ในตำนานอูรังคราตุ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มาในดินแดนแถบนี้ ตั้งแต่ช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๓ ปรากฏชื่อเวียงหลายแห่งและตั้งพระธาตุเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แสดงให้เห็นว่าที่ตั้งของจังหวัดหนองคายมีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ จนถึงยุคที่มีหลักฐานชัดเจนทางโบราณคดี เช่น ศิลาจารึก ศิลปกรรมในโบราณสถาน ซึ่งตามเอกสารจีนเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า เจนละบก

มีหลักฐานทางศิลปกรรมของเจนละปะปนอยู่ ไม่มีทวารวดีมาถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๙) จากพัฒนาการในประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองกับชื่อบ้านนามเวียง เช่น เวียงคำ-เวียงคูก เวียงงัว เวียงนกยูง เปงจานนครราช เมืองหล้าหนอง-หนองคาย หลักฐานเก่าแก่ที่สุดของเมืองหล้าหนองคือ พระธาตุหนองคาย เชื่อว่าเป็นพระธาตุฝ่ายพระบาทเบื้องขวา อายุราว ๆ เดียวกับพระธาตุบังพวน เมืองลาหนองหรือเมืองหล้าหนอง ในตำนานอูรังคราตุ คือ เมืองเดียวกัน สมัยนั้นเชื่อว่ายังไม่มี คำว่า “คาย” ปรากฏ “คาย” มาจาก คำว่า “ค้าย” ซึ่งมาจากคำว่า “ค้ายบกหวาน”<sup>๓</sup> สมัยที่กองทัพไทยมาตั้งค่ายตีเมืองเวียงจันทน์อยู่บริเวณริมหนอง มีต้นบกหวาน จึงเรียกว่า หนองค้ายบกหวาน ซึ่งกลายมาเป็นนิมิตชื่อเมืองหนองคายปัจจุบัน เมืองปากห้วยหลวง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกเมืองปากห้วยหลวงว่า เมืองโพนแพน หลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๙ - ๒๓๗๐ ได้โปรดเกล้าฯ ให้บุตรเจ้าเมืองร้อยเอ็ด เป็นพระพิชัยสุริยวงศ์ เจ้าเมืองโพนแพน ชื่อโพนพิสัย อาจได้ชื่อมาจากคำว่า โพนพระพิชัย ซึ่งคำอีสานออกเสียงพิชัยว่าพิสัย

ในรัชสมัยที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้สถาปนาเมืองหนองคาย พ.ศ. ๒๓๖๙ ต่อมาได้เกิดกบฏขึ้น และหลังจากที่ปราบกบฏเรียบริ้อยแล้ว เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี)<sup>๔</sup> ได้ความดีความชอบ

<sup>๒</sup> สมคิด ไชยวงศ์ และคณะ, “ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน อำเภอกำบ่อ จังหวัดหนองคาย”, หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย, (โรงเรียนปทุมเทพวิทยาคาร จังหวัดหนองคาย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒.

<sup>๓</sup> พินิจ จารุสมบัติ, หนองคาย. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท มังกรการพิมพ์ (๑๙๙๔) จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๔-๑๐๖.

<sup>๔</sup> พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์, เรื่องตั้งเจ้าพระยาในกรุงรัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร. บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓๗.

ในการปราบเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ จึงมีใบบอกกราบทูลขอตั้งบ้านไผ่หรือบ้านหนองไผ่เป็น เมืองหนองคาย<sup>๕</sup> ซึ่งเป็นแม่ทัพมาปราบกบฏในครั้งนี้เห็นว่าเมืองเล็กๆ ทั้ง ๓ แห่ง คือเมืองพานพร้าว ปะโค และเวียงคุก ควรจัดตั้งเป็นเมืองเดียวกันเพื่อควบคุมเมืองต่างๆ เพราะมีเมืองบางเมืองทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงยังกระด้างกระเดื่องต่อกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ท้าวสุวอธรรมมา (บุญมา) บุตรอุปฮาดเมืองยโสธร ซึ่งเป็นผู้มีความชอบในการปราบกบฏครั้งนี้เช่นกันเป็นผู้พิจารณา ตั้งเมือง ท้าวสุวอธรรมมาพิจารณาเห็นว่าบริเวณบ้านไผ่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเป็นที่ที่มีชัยภูมิเหมาะ แก่การสร้างเมืองมีความอุดมสมบูรณ์ ทางด้านการเกษตร และเหมาะสมทางด้านยุทธศาสตร์ จึงโปรดเกล้าฯ ยกบ้านไผ่ขึ้นเป็นเมืองหนองคาย แต่งตั้งท้าวสุวอธรรมมาเป็นเจ้าเมือง กราบบังคมทูลให้นามว่า “พระปฐมเทวภิบาล” (บุญมา) โดยถือเอาดอกบัวในบึงหนองไผ่เป็นสิริมงคลนามเจ้าเมือง

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบมณฑลมาเป็นแบบเทศาภิบาลรวมหัวเมืองเข้าเป็นบริเวณ และการปฏิบัติราชการของเมืองนั้นยังคงดำเนินแบบในฐานะเสมือนเมืองเช่นเดิม พ.ศ. ๒๔๕๗ รัชกาลที่ ๖ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นขึ้น โดยให้ยกเลิกระบบเจ้าปกครองนครทั่วประเทศ วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้โปรดเกล้าฯ ประกาศเมืองหนองคายขึ้นเป็นเมืองโดยมีข้าหลวงคนแรกชื่อพระยาสมุทรศักดิ์รักษ์ (เจิม วิเศษรัตน์) พ.ศ. ๒๔๕๙ เปลี่ยนคำเรียกชื่อเมืองมาเป็น “จังหวัด” มีข้าหลวงปกครองเรียกว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัด”

ตามตำนานที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดหนองคาย ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องของพระพุทธรูปที่สำคัญองค์หนึ่งในจังหวัดหนองคาย ที่ควรให้ความสำคัญยิ่งสะท้อนต่อชุมชน และสังคมเมือง

### ความหมายคำว่า ภูมิศาสตร์

คำว่า ภูมิศาสตร์ตำนานในที่เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการเล่าสืบๆกันมาในจังหวัดหนองคาย ที่กล่าวถึงความเป็นมาที่เกี่ยวกับพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งในจังหวัดหนองคาย นามว่า “พระศรีอารีย์แห่งวัดดงแหม” ที่ชุมชนชาวท้องถิ่นที่รู้จักกันและเรียกว่า “นิทานพระเจ้าเลี่ยมโลก” ซึ่งคล้ายกับตำนานพระเจ้าเลี่ยมโลกของทางล้านนา ที่เล่าว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาแดนสุวรรณภูมิมาดูที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และพระพุทธศาสนา

ที่วัดมฤคทายวัน บ้านน้ำสวย ถนนมิตรภาพหนองคาย - อุดรธานี หมู่ 9 ตำบลสระใคร อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 625 ไร่ 1 ตารางวา สร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๘ เดิมชื่อ “วัดดงแหม” ประชาชนนิยมเรียกว่า “ดงพระ” เป็นวัดเก่าแก่โบราณ

<sup>๕</sup> พิณิจ จารุสมบัติ, หนองคาย.บริษัท มังกรการพิมพ์ (๑๙๙๔) จำกัด, หน้า ๗๓.

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๔ ทางคณะสงฆ์ นำโดยพระพิมลธรรม ได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นวัดมฤคทายวัน สำหรับประวัติของ(หลวงพ่อ) พระศรีอารีย์ ปัจจุบันตั้งนั้น ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าสร้างใน พ.ศ.ใด หรือใครเป็นคนสร้างหรือสร้าง พ.ศ.ใด เหตุใดจึงหลงทางมาทางนี้ ไม่มีใครทราบแน่นอนเลย แต่มีตำนานการเดินทาง ที่มีชาวบ้านกล่าวถึงและเกี่ยวข้องกับหมู่บ้าน และสถานที่ ดังตำนานต่อไปนี้

ตำนานพระศรีอารีย์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปถูกอัญเชิญใส่เกวียนมา และผู้ที่อัญเชิญมาเป็นพราหมณ์หรือ ชาวบ้านเรียกว่า “ตาผ้าขาว” ในนิทานผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่าท่านหลงทางมาทางนี้ หลงทางมาจนถึงบริเวณหนองน้ำแห่งหนึ่ง ตาผ้าขาวก็เหนื่อย วัลลาเกวียนก็ล้า จึงได้เอาวัว สอง ตัว ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “วัวอิสูกราช กับ อสุกราช ลงกินน้ำ อาบน้ำ เมื่อวัวสองตัวกินและเล่นน้ำเสร็จแล้วตาผ้าขาว ก็อาบน้ำ และนำผ้าของตัวเองมาซักแล้วตากจนเต็มบริเวณหนองน้ำ เมื่อมองไปทางไหนก็เห็นแต่ผ้าสีขาว ต่อมาหนองแห่งนี้จึงได้ชื่อว่า “หนองผ้าขาว” ปัจจุบันอยู่บ้านดงวัน

เมื่อผ้าตากแห้งแล้วพราหมณ์ ก็เดินทางต่อเข้าสู่ดงใหญ่ที่รกมาก เมื่อเห็นว่างดนั้นหนาและรกชชวน เกวียนของพระศรีอารีย์ จึงได้เว้นฝาดงโดยหนีลงไปทิศใต้ของดงนี้ ซึ่งต่อมาดงนี้จึงได้ชื่อว่า ”ดงวัน” และกลายเป็น “บ้านดงวัน” หมู่ที่ ๕ ตำบลสองห้อง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เท่าทุกวันนี้

เมื่อลงไปทางใต้ได้ไม่นานชชวนของท่านก็ติดหล่มติดโคลนตม ตาพราหมณ์ ก็พยายามดันดึงลากและก็ตีวัวเพื่อพยายามที่จะให้วัวสามารถหลุดออกจากหล่มได้ ตีจนหลังวัวแตกเลือดไหลอาบตามตัววัวในที่สุดก็สามารถดึงเกวียนขึ้นจากหล่มได้ บริเวณที่เกวียนพระศรีอารีย์ติดตม (หล่ม) นั้นจึงได้ชื่อว่า “กุกกะตัน” เพราะเป็นบริเวณตันเกวียนนั่นเอง เมื่อขึ้นได้แล้วตาผ้าขาวก็นำวัวไปล้างเลือดที่หนองน้ำซึ่งอยู่ห่างกันไม่กี่ไกล เมื่อล้างเลือดอยู่นั้นก็ปรากฏว่าน้ำในหนองเป็นสีแดงทั้งหนอง ซึ่งต่อมาจึงได้เรียกหนองนั้นว่า “หนองแดง” ในหมู่บ้านดงวัน ตำบลสองห้อง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย มีหนองน้ำใหญ่ บริเวณนี้ชาวบ้านเรียกกันว่า หัวด่าน (เชื่อกันว่าเป็นทางเกวียนของชชวนพระศรีอารีย์) ซึ่งอยู่ติดกันกับหนองแดง เมื่อออกจากหนองแดงก็ไปนำหญ้าให้วัวกินหญ้าและพักผ่อน จึงได้เรียกว่า “วังหารหญ้า” เพราะเป็นที่เอาหญ้าให้วัวกินนั่นเอง เป็นสถานที่อยู่ในบริเวณ บ้านดงวัน และบ้านดงเจริญที่ปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ และเมื่อวัวได้กินหญ้าก็เกิดอยากน้ำ (หิวน้ำ) ตาผ้าขาว จึงได้ไปหาที่ให้วัวกินน้ำเมื่อไม่พบจึงได้ขุดเจาะ โดยใช้ส่วานขุดเจาะลงไป เกิดเป็นบ่อน้ำขึ้นมา จึงได้ชื่อว่า “สร้างอ่าง” และกลายมาเป็น(หมู่)บ้านสร้างอ่างจนถึงทุกวันนี้ (“สร้างอ่าง”ปัจจุบัน อยู่ทุ่งนา หลังวัด”ศิลาโบราณ” บ้านดงวัน)

ในตำนานกล่าวว่า วัวอิสูกราชได้เดินหรือกระโดดข้ามบ่อน้ำ แต่เกือบข้ามไม่พ้น ดินหนึ่งได้เหยียบบนบริเวณขอบปากบ่อ จนกลายเป็นรอยตีนวัวปรากฏอยู่ แต่น่าเสียดายเมื่อประมาณปี ๒๕๔๑ ชาวบ้านได้ทำปากบ่อใหม่ด้วยปูน เป็นเหตุให้รอยตีนวัวที่ปากบ่อเสียหาย จนมองไม่เห็นแล้วในปัจจุบัน

“สร้างอ่าง” มีเรื่องเล่าจากคนเฒ่าคนแก่ ว่า คนโบราณชอบมาขอ กำไลทอง, แหวนทอง และเครื่องประดับต่างๆ เพื่อสวมใส่ไปงานนมัสการหลวงพ่พระศรีอารีย์ประจำปี เมื่อกลับมาจะนำมาวางคืนไว้ที่สร้างอ่าง แต่ต่อมามีคนที่ไม่ซื่อสัตย์ มายืมของไปแล้วไม่นำมาคืน ท่านจึงไม่ให้ใครยืมอีกจนทุกวันนี้ ขบวนพระศรีอารีย์ได้เดินทางต่อ ผ่านเขาค้างใหญ่ เกรียนของพระศรีอารีย์ก็ติดขัดอีก ดั่งอย่างไรก็ไม่เคลื่อนที่ จนเกรียนหักดัง “แคม” ต่อมาคนจึงเรียกว่า “ดงแคม” และเรียกเพี้ยนไปว่า “ดงแหม” จนถึงปัจจุบันนี้ ยังปรากฏรอยเท้าวัว และรอยเกรียนให้เห็นอยู่ เมื่อเกรียนของพระศรีอารีย์ หักจะหาเกรียนใหม่มาเปลี่ยนก็ไม่มี ตาพราหมณ์ จึงเอาหลวงพ่พระศรีอารีย์ลงประดิษฐานไว้ ณ ที่วัดดงแหม (วัดมฤคทายวัน)

### ตำนานหลวงพ่พระศรีอารีย์

เมื่อครั้งโบราณนั้น ไม่มีใครทราบที่ประดิษฐานหลวงพ่พระศรีอารีย์แน่ชัดนัก แต่ก็ตำนานหรือนิทานที่เล่าสืบกันมาว่า มีนายพรานเข้ามายิงสัตว์ในดงแห่งนี้ เมื่อนายพรานยิงลูกสัตว์จนได้รับบาดเจ็บ สัตว์นั้นก็วิ่งหนีเข้าไปในดงรก ก็ปรากฏว่าบาดแผลของสัตว์หายเป็นปรกติไม่มีบาดแผลใดๆ เมื่อพรานจะยิงสัตว์นั้นอีกหน้าไม้ไม่ลั่นข้าง ปืนไม่แตกข้าง สร้างความสงสัยแก่นายพรานและชาวบ้าน จึงออกค้นหาว่ามีอะไรอยู่ เมื่อไปพบหลวงพ่พระศรีอารีย์ประดิษฐานอยู่ คนจึงเรียกดงนี้ว่า “ดงพระ” ต่อมาเมื่อชาวบ้านพบพระในดง จึงคิดจะสร้างวัดประดิษฐานองค์หลวงพ่ให้เป็นที่เป็นที่ เป็นทาง ชาวบ้านจึงไปนิมนต์ “หลวงพ่ซาลี อดตคฺคฺโต ผู้เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีบัวบานให้มาสร้างวัด ซึ่งหลวงปู่ท่านก็ได้รับนิมนต์ในครั้งนี้ ท่านจึงเป็นเจ้าอาวาสวัดดงแหมเป็นรูปแรกอีกด้วย วัดวัดมฤคทายวัน(ดงแหม) ถือว่าเป็นวัดสำคัญของจังหวัดหนองคาย เพราะเป็นวัดแรกที่ได้รับมอบหมายจากพระผู้ใหญ่ในสมัยนั้น ให้เป็น สำนักสอนวิปัสสนา สาย “สีสะยาตอ” แต่เนื่องหนทางไกล จึงย้ายมาสร้างที่วัดเนินพระเนา ในการแต่งวรรณคดีหรือพวกตำนาน จะมีลีลา บางอย่างที่ได้อิทธิพลมาจากเรื่องที่คล้ายๆ กัน เหมือนตำนาน “พระเจ้าเลียบโลก” ก็เป็นลีลาของล้านนา

ในกรณีเรื่องหลวงพ่พระศรีอารีย์ ก็ประกอบด้วยพราหมณ์ ตาผ้าขาวเข้ามาเกี่ยวข้องเหมือนหลวงพ่พระใส ยิ่งฉากเกรียนหักด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เราเห็นลีลาสุวรรณกรรมลุ่มแม่น้ำโขง ดังนั้น ว่ากันแล้ว “หลวงพ่เกรียนหัก” ของหนองคายอย่างน้อยก็มี อยู่สององค์ด้วยกัน คือ หลวงพ่พระใสและพระศรีอารีย์ หรือแม้แต่พระเสียง(อำเภอโพนพิสัย) ที่ข้างทรงก็ไม่ยอมเคลื่อนที่ไปจากวัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย ซึ่งทางการจะนำลงไปไว้ที่กรุงเทพมหานคร ดังนั้น ลีลานั้นหากไม่มองในเรื่องปาฏิหาริย์ ก็อาจแสดงนัยถึงในการต่อต้านอำนาจรัฐ ที่คนโบราณมีวิธีการบรรยายให้คลาสสิก และบัวไม่ซ้า น้ำไม่ขุ่นอีกด้วย

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช นับเป็นมหाराของค์หนึ่งของลาวในปี พ.ศ. ๒๐๘๙ ยุคนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทย(อยุธยา)และลาว มีมิติที่ตอกกันอย่างสูง ได้ร่วมรบด้วยกันในสงครามต่อต้านพม่าและได้สร้างสักขีพยานแห่งไมตรีครั้งนั้น คือ พระธาตุศรีสองรักซ์ พระองค์ทรงฝึกไฝ่งานด้านศาสนาว่ากันว่า ท่านปรารถนาพุทธภูมิ(อยากเป็นพระพุทเจ้า) ท่านจึงมีผลงานที่เป็นถาวรวัตถุทางศาสนาอยู่หลายชิ้น

หนองคายเมื่อในอดีตกาล ครั้งหนึ่งเคยเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างเช่นกัน ดังนั้น บริเวณเหลี่ยมบริมโขงของจังหวัดหนองคาย จึงมีสถานที่หลายแห่ง เกี่ยวข้องกับพระองค์ท่าน

ที่หมู่บ้านกวนวัน ก็เช่นกัน มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยองค์หนึ่ง เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ประดิษฐานอยู่ภายในวัด”พระไชยเชษฐา”บ้านกวนวันใหญ่ ตำบลกวนวัน ซึ่งมีประวัติการสร้างว่าเป็นของ “พระเจ้าไชยเชษฐาองค์นี้เช่นกัน วัดนี้ยังพบซากโบราณสถานก่อด้วยอิฐรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าโดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออกหนึ่งทีและยังพบศิลาจารึก อีกหนึ่งหลัง กล่าวถึงการอุทิศที่โดยพระองค์ท่านเพื่อสำหรับสร้างพระวิหาร ศิลานี้จารึกด้วยอักษรไทยน้อย มีอายุราวพุทธศตวรรษที่๒๑-๒๒ พระพุทธรูป “พระเจ้าไชยเชษฐา” นี้เป็นที่สักการะมาแต่โบราณ กษัตริย์อาณาจักรล้านช้างแทบทุกพระองค์ ต้องเสด็จมาสักการะเมื่อมีโอกาส พระพุทธรูปองค์นี้มีความศักดิ์สิทธิ์มาก มีประสบการณ์มากมาย ชาวบ้านมักมาบนบานเป็นประจำ พระองค์นี้โด่งดังถึงต่างประเทศจนทำให้ชาวบ้านกวนวันเมื่อจะเดินทางไปทำงานต่างประเทศ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้บูชา

นอกนั้นยังมีหลวงพ่ोज้าทองแสน หลวงพ่ोज้าทองแสน เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะงดงามมากองค์หนึ่ง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย แบบศิลปะล้านช้าง หล่อด้วยทองสำริด หล่อเป็นสองท่อน องค์พระพุทธรูปน้ำหนัก แสนสองหมื่นหกพัน ส่วนแทนหนักสองแสนทองหน้าตักกว้าง ๘๗ นิ้ว สูง ๒๑๓ นิ้ว บริเวณแทนของท่านมีจารึก ตัวธรรมอีสาน เกี่ยวกับประวัติการสร้างพระแต่ประวัติพระเจ้าทองแสนกับเมืองท่าบ่อ เล่าว่า ประมาณปี ๒๔๓๘ บ้านท่าบ่อ ได้ยกฐานะขึ้นเป็น “เมืองท่าบ่อ” มีการแต่งตั้งท้าวขัตติยะ เป็นผู้ว่าราชการที่เมืองหนองคาย ต่อมาพระราชทานบันดาศักดิ์ท้าวขัตติยะ ให้เป็น “พระกุประดิษฐ์บดี(ชาลี)” เป็นผู้ว่าราชการเมืองท่าบ่อ ท่านเป็นคนสร้างบ้านแปลงเมืองและบูรณะวัดท่าครกเรือแห่งนี้ สันนิษฐานว่า พระกุประดิษฐ์บดี ท่านอัญเชิญมาจากฝั่งลาวตอนที่ท่านได้พาคนลาวเวียงจันทน์เทครัว อพยพหนีฝรั่งเศสมาอยู่ท่าบ่อ

วัดหอก่องเป็นวัดสำคัญของจังหวัดหนองคาย ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง มีถนนมีชัยผ่านหน้าวัด และถนนริมโขงผ่านหลังวัด ที่ตรงนี้นับว่าเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อดีตปลัดกระทรวงต่างประเทศ อดีต รัฐมนตรี บุคคลสำคัญในการเจรจาสงบศึกสงครามร่มเกล้า ท่านเคยกล่าวว่าสถานที่แห่งนี้เคยเป็นค่ายทหารในสมัย พระยามหากษัตริย์ศึก ยกทัพตีเวียงจันทน์ และสถานที่นี้เคยเป็นที่พักขององค์หลวงพ่ोज้าใส และหลวงพ่ोज้าเสริม ก่อนไปอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย และวัดปทุมวนาราม เรามาดูโบสถ์เก่าที่เคยประดิษฐานพระใส จากปากคำที่ได้จากเจ้าอาวาส(พระประยัติธรรมสถิตย์) และพระอาจารย์เอ (พระครองชัย อารยะธัมโม) ซึ่งท่านเกิดที่คุ้มหอก่องนี้เอง ท่านว่าปู่ตายายก็เล่าให้ฟังว่านี่คืออุโบสถที่เคยประดิษฐานพระใสแต่เดิม ทีเดียว ที่ด้านนอกอุโบสถมีรูปวาดแสดงประวัติ ตอนนำพระสำคัญมาจากเมืองสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ในปี พ.ศ. ๒๓๖๙ ขบวนแพล่องมาถึงเมืองหนองคาย ณ ท่าน้ำวัดหอก่อง ได้อัญเชิญพระเสริมไปประดิษฐานที่วัดโพธิ์ชัย ส่วนพระใสและพระเสาร์ได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานไว้ที่วัดหอก่อง มีคำบรรยายใต้ภาพว่า “...(พ.ศ.๒๓๙๔) ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงโปรดฯ ให้ขุนวรธานีและเจ้าเหม็นข้าหลวงอัญเชิญพระเสริมและพระใสลงไปกรุงเทพฯ ขบวนเกวียนของพระใสจากวัดหอก่องไปรวมขบวนที่วัดโพธิ์ชัย เกวียนของพระใสเกิดปาฏิหาริย์เคลื่อนที่ต่อไปไม่ได้และหักลงเป็นเหตุไม่สามารถนำพระใสลงไปกรุงเทพฯ ได้จึงประดิษฐาน ณ วัดโพธิ์ชัย สะดุดตาไหมครับ “พระใสและพระเสาร์” จริงแล้วนอกจากพระสำคัญสององค์ดังกล่าวแล้ว ยังมีพระสำคัญอีกสององค์คือ หลวงพ่อพระเสาร์ที่ปรากฏชื่อในรูปและหลวงพ่พระแสน อีกองค์หนึ่งด้วย

และประวัติหลวงพ่พระเสียง ตามประวัติความเป็นมาและตามหัวเมืองต่างๆ แลบลุ่มแม่น้ำโขง ประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาจึงมีพระพุทธรูปที่สำคัญเป็นที่เคารพบูชาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากมาย อาทิ เช่น พระแก้วมรกต, พระใส, พระเสริม, พระสุก, พระเสียง, พระพุทธรูปเหล่านี้กล่าวกันว่าได้นำมาจากเมืองอาณาจักรประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ในเวลาแตกต่างกัน ในคราวสงครามระหว่างไทยกับลาว การทำสงครามในสมัยก่อนจะยึดพื้นที่แล้วกวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินของผู้แพ้ไปด้วย

ความเป็นมาของหลวงพ่องค์ต่างๆ ที่กล่าวมานี้ มีหนังสือตำนานอ้างอิงกล่าวไว้หลายเล่มมีประวัติในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะหลวงพ่พระเสียงเท่านั้น ตามตำนานหลายเล่มเขียนไว้ว่า เป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดของธิดาเจ้าเมืองล้านช้าง เมืองหลวงพระบาง เดิมชื่อเสียงแต่จะเป็นวันเดือนปีใดไม่ปรากฏ แต่เป็นพระพุทธรูปที่มีอยู่ในเมืองหลวงพระบาง มานานหลายสมัยสืบทอดกันมา เนื่องจากการรบราฆ่าฟันกัน พระพุทธรูป(องค์นี้)จึงได้ตกมาอยู่เมืองเวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๑(สมัยรัชการที่ ๑) ไทยยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์ พระเจ้าธรรมวงศ์แห่งเวียงจันทน์นำพระเสียงไปไว้ที่เมืองเชียงคำ ต่อมาได้นำไปไว้ที่วัดโพธิ์ชัย เมืองเวียงจันทน์อีก ต่อมาปี พ.ศ. ๒๓๖๙ สมัยรัชกาลที่ ๓ เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์เป็นกบฏทางกรุงเทพฯ ได้ส่งกองทัพไปปราบ ฝ่ายลาวรู้ว่าทางกองทัพไทยเข้ามาตีเอาเวียงจันทน์ จึงมีผู้นำเอาพระเสียงไปหลบซ่อนไว้ในถ้ำภูเขาคายใกล้เมืองมหาชัยเสียก่อน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ กิตติศัพท์ข่าวลือเกี่ยวกับบ่อนินทาของพระเสียงได้ทราบไปถึงพระกรรณของพระปรเมนทรมหามงกุฎ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งประเทศไทย จึงได้ส่งราชสววกซึ่งเป็นเชื้อชาติลาว ชื่อ “โสผังกูร” ไปยังแคว้นลาวด้วยพระราชกรณียกิจบางอย่าง ไปถึงเมืองมหาชัย จึงอ้ำพระบรมราชโองการอัญเชิญเอาพระพุทธรูปที่สำคัญ มาพร้อมกัน มีพระใส, พระแสน, พระเสริม, พระสุก และพระเสียงใส่แพล่องมาตามลำน้ำงึม ขณะที่ล่องแพมานั้น เมื่อมาถึงปากน้ำงึมกลางแม่น้ำโขง พระสุกได้แสดงอภินิหารเกิดพายุลมแรง แพแตก พระสุกจมลงกลางแม่น้ำโขง ตรงบ้านปากเป อำเภอโพนพิสัย พวกเราจึงไม่เคยเห็นพระสุก จะเป็นองค์เล็กองค์ใหญ่ ไม่มีใครจดบันทึกไว้



ต่อจากนั้นก็นำเอาพระใส, พระแสน, พระเสริม และพระเสียงใส่แพขึ้นมาตามลำน้ำโขงจนถึงเมืองโพนพิสัยก็เลยเอาพระเสียงประดิษฐานไว้ที่วัดมณีโคตร ตำบลจุมพล อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย เมื่อ ๑๐๐ ปี มีผู้คิดจะเอาพระเสียงไปไว้ที่กรุงเทพฯ ในสมัยนั้นรถก็ไม่มี จึงได้อัญเชิญพระเสียงขึ้นหลังช้าง พระเสียงก็ได้แสดงอิทธิฤทธิ์ให้ช้างหนักจนไปไม่ได้ พระเสียงตกจากหลังช้าง เป็นเหตุให้หูกัก เกศคุด คือท่านไม่ยอมไปอยู่ที่อื่นก็เป็นได้ พระเสียงเป็นทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย สวยงามมาก

หลวงพ่พระเสียงองค์จริงนั้น มีลักษณะเป็นทองสัมฤทธิ์ ปางมารวิชัย หน้าตัก ๘ นิ้ว สูง ๒๔ นิ้ว หนักประมาณ ๑๐๐ กิโลกรัม เป็นพระพุทธรูปที่สวยงามมาก และมีงานประเพณีเกี่ยวกับหลวงพ่พระเสียง คืองานสงกรานต์ วันที่ ๑๓ เมษายน และงานบุญบั้งไฟ ในวันเพ็ญเดือน ๖ ของทุกปี ถือเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวโพนพิสัยปฏิบัติสืบกันมาจนถึงปัจจุบัน” และมีคำขวัญว่า หลวงพ่พระเสียง คู่บ้านปรากฏการณ์บังไปพญานาค

วัดโพธิ์ชัย(พระอารามหลวง)เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง บริเวณหน้าวัดจะขนานกับลำน้ำโขง ปัจจุบันมีการพัฒนาพื้นที่ริมลำน้ำเป็นเอนกประสงค์ ยามเช้าอากาศจะเย็นสบาย เหมาะสำหรับเดินวิ่งและออกกำลังกาย พร้อมทั้งชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม บริเวณโดยรอบวัดจะเป็น ร้านค้า อาคารพาณิชย์ และตลาดสด ในยามเช้า จึงมีผู้คนเดินไปมามากมาย แม้แต่ริมถนนซึ่งเป็นซอยล้อมตลาด จะมีแม่ค้ามาวางขายของทั้งอาหารสด อาหารแห้ง ดอกไม้ พวงมาลัยบูชาพระของพื้นบ้านต่างๆ และอาหารเช้าที่เตรียมรอลูกค้า แต่เช้าตรู่ รสชาติดีจากการปรุงด้วยวัตถุดิบที่สดใหม่ เป็นธรรมชาติพื้นบ้าน และบริเวณต่อเนื่องนี้ มีวัดเป็นที่รวมจิตใจของชาวบ้าน รวมทั้งศาสนิกชนที่มาจากต่างแดนได้เข้ามาทำบุญ ฟังธรรม ถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ ภายในบริเวณวัดกว้างขวาง สะอาดร่มรื่นด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่

วัดนี้เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มืองของชาวหนองคาย วัดโพธิ์ชัยเดิมชื่อว่า “วัดผีผิว”<sup>๖</sup> จากการเล่าขาน บริเวณนี้แต่ก่อน อยู่กลางทุ่งนา ค่อนข้างเปลี่ยว เป็นการเล่าลือของชาวบ้านในสมัยนั้นว่า มีผีดู เนื่องจากบริเวณวัดเป็นที่เฝ้าผี หรือฉาบปกิจศพ ต่อมาทางราชการได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า วัดโพธิ์ชัย ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์และยกฐานะเป็นพระอารามหลวง ชั้นตรีชนิดสามัญ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

ภายในวัดมีศาสนสถาน ได้แก่พระอุโบสถงดงามมาก ผนังและเพดานประดับช่อไฟอย่างสวยงาม รวมทั้งมีภาพจิตรกรรมเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาวิจิตรงดงามมาก บานหน้าต่างบานประตูแกะสลักลายไม้เป็นประติมากรรมรอยนูนต่ำ ความละเอียดของลวดลายดอกไม้ และตัวกนกมองดูละเอียดละไม งดงาม บ่งบอกถึงอายุของศิลปกรรม ซึ่งช่างสมัยก่อนได้สร้างขึ้นไว้อย่างประณีตยิ่งนัก

<sup>๖</sup> กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หนองคาย ถิ่นวัฒนธรรมแม่น้ำโขง, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์องค์การการค้าของ สกสค. ๒๕๕๑).

อีกทั้งเป็นที่ประดิษฐาน หลวงพ่อพระใส ซึ่งเป็นพระพุทธรูปขัดสมาธิ ปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก มีพระรูปลักษณะสวยงามมาก เป็นพระพุทธรูปที่ชาวเมืองหนองคายและประชาชนทั่วไปให้ความนับถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านช้าง

วัดโพธิ์ชัย ตั้งอยู่เลขที่ ๘๗๓ ถนนประจักษ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยอยู่ในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ เขต ๒ ภาค ๘ สังกัดมหานิกาย บริเวณโดยรอบของพระอุโบสถ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อพระใส มีหอนั้น หอธรรม หอระฆัง มีเนื้อที่ราว ๑๖ ไร่ อาณาเขตด้านเหนือ จรดคุ่มโพธิ์ชัย ถนนประจักษ์ ด้านทิศใต้ จรดถนนชลประทาน ด้านทิศตะวันออก จรดทุ่งนายนาคำ อนิหะชัย และทางด้านทิศตะวันตกจรดตลาดโพธิ์ชัย และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒ เนื้อที่กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ประกอบพิธีผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๓.

ประวัติของหลวงพ่อพระใสหลวงพ่อพระใส เป็นพระพุทธรูป ขัดสมาธิราบ<sup>๓</sup> ปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสีสุก มีพระรูปลักษณะงดงามมาก ขนาดหน้าตักกว้าง ๒ ศืบ ๘ นิ้ว ส่วนสูงจากพระชงฆ์ข้างล่างถึงยอดพระเศวต ๔ ศืบ ๑ นิ้ว ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย เป็นพระพุทธรูปที่ชาวเมืองนับถือว่าศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพสักการะอย่างยิ่ง

หลวงพ่อพระใส เป็นพระพุทธรูปที่หล่อคราวเดียวกับหลวงพ่อพระเสริม และหลวงพ่อพระสุก และคู่เคียงกันมาเสมอ หลวงพ่อพระใสเป็นผู้หล่อมีความประสงค์จะให้เป็นที่สำหรับแม่มาเดิม<sup>๔</sup> สังกศได้จากห้วง โดกว่านิ้วมือติดอยู่กับพระแท่น (หล่อติดอยู่กับองค์พระ) สำหรับผูกสอดเชือกขึ้นกับยานแห่เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว พระเศวตเดิมของพระใส ซึ่งเป็นของที่มีราคาแพง ได้ถูกลักขโมยไป พระเศวตที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้เป็นพระเศวตใหม่

ภายในพระอุโบสถวัดโพธิ์ชัยนั้น จะมีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนัง ถ่ายทอดเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของการหล่อพระสุก พระเสริม และพระใส มีเรื่องเล่าว่า พระไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. ๒๐๙๖) แห่งอาณาจักรล้านช้างศรีสทนต์ ทรงมีพระธิดา ๓ พระองค์ ทรงพระว่า สุก เสริม และใส

พระราชธิดาทั้งสามมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงร่วมสร้างพระพุทธรูปประจำพระองค์ โดยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชโปรดให้ระดมข้าราชการ ชาวบ้านและทางวัดช่วยกันอย่างมากมาย การหลอมทองเป็นไปด้วยความลำบาก ใช้เวลาหลอมถึง ๗ วัน ทองยังไม่ละลาย

<sup>๓</sup> พินิจ จารุสมบัติ, หนองคาย, หน้า ๑๒๐.

<sup>๔</sup> กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หนองคายถิ่นวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำ สกสค. ๒๕๕๑), หน้า ๑.

ล่วงเข้าวันที่ ๘ ตอนใกล้เพล ขณะที่หลวงตากกับสามเณรช่วยกันสูบลมหลอมทองอยู่ ปรากฏว่ามีชีปะขาวคนหนึ่งอาสาช่วยงาน หลวงตากกับสามเณรหยุดพักขึ้นไปฉันทเพลบนศาลา ชาวบ้านมองเห็นชีปะขาวเป็นจำนวนมากช่วยกันเททองหล่อพระพุทธรูป แต่หลวงตากกลับเห็นเพียงคนเดียว เมื่อนั้นเพลเสร็จ หลวงตาลงมาดูก็พบว่า ทองทั้งหมดถูกเทลงในเบ้าทั้งสามเรียบร้อยแล้ว และชีปะขาวก็หายไป

พระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์นี้ ประดิษฐาน ณ เมืองเวียงจันทน์ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อาณาจักรไทยได้ทำสงครามกับอาณาจักรล้านช้างเพราะเจ้าอนุวงศ์แห่งนครเวียงจันทน์ ได้พยายามแยกตัวเป็นอิสระจากอำนาจการปกครองของไทย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพย์ ยกทัพมาปราบเวียงจันทน์จนสงบ และได้อัญเชิญพระสุก พระเสริม พระใสมายังไทย โดยล่องแพมาตามลำแม่น้ำงึม ในระหว่างทางเกิดพายุรุนแรง ทำให้พระแท่นของพระสุกจมลงในแม่น้ำงึม บริเวณนั้นจึงถูกเรียกว่า เงินแท่น พอพ้นปากน้ำงึมสู่มแม่น้ำโขง พระสุกก็จมลงสู่มแม่น้ำโขง บริเวณนั้นจึงเรียกว่า เงินสุก เมื่อขบวนแพมาถึงจังหวัดหนองคาย ได้อัญเชิญพระเสริม ประดิษฐานไว้ ณ วัดโพธิ์ชัย ส่วนพระใสประดิษฐานไว้ ณ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้อัญเชิญพระเสริมและพระใส ลงไปกรุงเทพมหานคร ขบวนเกวียนของพระใส จากวัดประดิษฐ์ธรรมคุณถึงวัดโพธิ์ชัยเกิดเหตุขัดข้อง เกวียนไม่สามารถเคลื่อนที่ต่อไปได้ ท้ายที่สุดเกวียนก็หักลง แม้จะนำเกวียนมาเปลี่ยนใหม่ แต่ก็ไม่เป็นผล จึงได้อัญเชิญหลวงพ่พระใส ประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัยจนถึงปัจจุบัน ส่วนพระเสริมเมื่อถึงกรุงเทพมหานครแล้วโปรดเกล้าให้ประดิษฐานที่วิหารวัดประทุมวนารามจนถึงปัจจุบัน

ประชาชนจังหวัดหนองคาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้นต่างก็ให้ความสำคัญต่อหลวงพ่พระใส เป็นอันมาก เพราะเป็นเสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้า การได้กระทำสักการบูชาหลวงพ่พระใส ก็เปรียบเหมือนได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าต่อหน้าพระพักตร์ แต่สิ่งสำคัญเหนือกว่าการนำดอกไม้ธูปเทียนกราบไหว้สักการะหลวงพ่พระใส ก็คือ การได้ระลึกนึกถึงพระพุทธ พระธรรม อันจะน้อมนำใจน้อมนำจิตใจของผู้ได้ระลึกถึงถึงให้มั่นคงเป็นการกระทำความดี เพื่อเป็นการถวายเป็นพุทธบูชาซึ่งระลึกถึงพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ใดแล จะเป็นภิกษุภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาก็ตาม เป็นผู้ปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรมอยู่ ผู้นั้นย่อมชื่อว่าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาพระตถาคตด้วยการบูชาอย่างยิ่ง”

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ลงความเห็นไว้ในหนังสือตำนานพุทธเจดีย์สยาม หน้า ๑๐๒ ว่า พระพุทธรูปล้านช้างที่งามยิ่งกว่าองค์อื่น คือ พระสุก พระเสริม และพระใส โดยมีพระราชธิดา ๓ องค์ แห่งกษัตริย์ล้านช้าง เป็นเจ้าของศรัทธา พิธีหล่อ มีคนสูบลมเตาหลอมไม่ขาดระยะ นับเป็นเวลา ๗ วัน จนถึงวันที่ ๘ เวลาเพล เหลือแต่หลวงตา กับสามเณรน้อยรูปหนึ่งทำการสูบลมอยู่ ปรากฏว่า มีชีปะขาวคนหนึ่งมาขอสูบลมช่วยหลวงตาและ สามเณรน้อยขึ้นไปฉันทเพล และแล้วสิ่งที่เป็น

อัศจรรย์ที่ทุกคนเห็นก็คือ ทุกคนแลเห็นคนมากกว่าผิปกติ ท่อเตาก็มีมาก แต่ละคนเป็นชีปะขาวทั้งหมด และทองได้ถูกเทลงในเป้า ๓ เป้าเรียบร้อยแล้ว และไม่ปรากฏเห็นชีปะขาวนั้นอีกเลย

## การประดิษฐาน

เดิมที่นั่นหลวงพ่อดีได้ประดิษฐาน ณ เมืองเวียงจันทน์ พ.ศ. ๒๓๒๑ สมัยกรุงธนบุรีได้อัญเชิญไปไว้ที่เมืองเวียงคำ และถูกเชิญมาประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัย เมืองเวียงจันทน์อีก ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ เจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทน์เป็นกบฏ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิ์พลเสด็จ เป็นจอมทัพยกพลมาปราบ จึงได้อัญเชิญพระสุก พระเสริม และพระใส ลงมาด้วย โดยอัญเชิญมาจากภูเขาควายขึ้นประดิษฐานบนแพไม้ไผ่ ซึ่งผูกติดกันอย่างมั่นคงล่องมาตามลำน้ำงึม เมื่อล่องมาถึงตรงบ้านเวินแทน ในขณะนั้นเกิดอัศจรรย์ แผ่นของพระสุกได้เกิดแหกแพจมลงไปในน้ำ โดยเหตุที่มีพายุกัดแรงจัด และบริเวณนั้นได้นามว่า “เวินแทน”

การล่องแพก็ยังล่องมาตามลำน้ำจนถึงน้ำโขง (ปากน้ำงึม) เฉียงกับบ้านหนองกุง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ได้เกิดพายุใหญ่ เสียงฟ้าคำรามคะนองร้องลั่น ในที่สุดพระสุกได้แหกแพจมลงไปในน้ำ ซึ่งอาการวิปริตต่างๆ ก็ได้หายไปเป็นอัศจรรย์ยิ่ง บริเวณนั้นจึงได้ชื่อว่า “เวินสุก” และพระสุกก็จมอยู่ในน้ำตรงนั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้

ก็ยังเหลือแต่พระเสริม พระใส ที่ได้นำขึ้นมาถึงเมืองหนองคาย พระเสริมนั้นได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ ณ วัดโพธิ์ชัย ส่วนพระใส ได้อัญเชิญประดิษฐานไว้ ณ วัดหอก่อง (ปัจจุบันคือวัดประดิษฐ์ธรรมคุณ)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุนวรธานีและเจ้าเหม็น (ข้าหลวง) อัญเชิญพระเสริม จากวัดโพธิ์ชัย หนองคายไปกรุงเทพฯ และอัญเชิญพระใสจากวัดหอก่องขึ้นประดิษฐานบนเกวียนจะอัญเชิญลงไปกรุงเทพฯ ด้วย แต่พอมาถึงวัดโพธิ์ชัย หลวงพ่อดีได้แสดงปาฏิหาริย์จนเกวียนหักจึงอัญเชิญลงไปไม่ได้ ได้แต่พระเสริมลงกรุงเทพฯ ประดิษฐาน ณ วัดพุทธวนาราม ส่วนหลวงพ่อดีได้อัญเชิญประดิษฐาน ณ วัดโพธิ์ชัย อำเภอเมืองหนองคาย จนถึงปัจจุบัน ความอัศจรรย์ของหลวงพ่อดีจนได้สมญาว่า “หลวงพ่อดีเกวียนหัก”

ภาคปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อดี เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์แต่เดิมมาปรากฏตามประวัติว่า เมื่อสมัยพระเจ้าสุริยวงศ์ จะเสร็จเสวยราชย์ขึ้นครองนครเวียงจันทน์ พระองค์ได้ทรงตั้งจิตอธิษฐานเฉพาะพระพักตร์ของหลวงพ่อดีว่า ถ้าการปกครองไพร่ฟ้าของข้าพเจ้า จะเป็นไปด้วยความสันติสุขปราศจากศัตรูหมู่ไพร่ที่จะมาเบียดเบียนแล้ว ขอให้หลวงพ่อดีแสดงเหตุอัศจรรย์ให้ประจักษ์ ครั้นถึงเสวยราชย์เดือนอ้าย ได้เกิดอัศจรรย์ขึ้นตามคำอธิษฐาน คือ ฟ้าศึกคะนองร้องลั่นหวั่นไหวแปลบปลาบสายฟ้าฟาดสนั่นสนั่นสะเทือน แต่จะได้เป็นอันตรายแก่คนและสัตว์ก็หาไม่ได้ นิमितอัศจรรย์ว่าพระองค์ ได้เสวยราชย์ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาชน ให้อยู่เย็นเป็นสุขโดยทั่วหน้ากันตลอดรัชสมัยของพระองค์ ความอัศจรรย์หรืออภินิหารครั้งที่สอง คราวที่ขุนวรธานีอัญเชิญหลวงพ่อดีออกจากวัดหอก่อง เพื่อที่จะนำไป

กรุงเทพฯ ปรากฏว่า พออัญเชิญมาถึงวัดโพธิ์ชัย ปรารภจะนำไปพร้อมกับพระเสริมคนที่สมมติให้เป็นพรหมณ์ผู้อัญเชิญหลวงพ่พระใส่นั้น ไม่สามารถลากเกวียนซึ่งประดิษฐานหลวงพ่พระใส ให้เคลื่อนต่อไปได้ แม้จะใช้เครื่องชุดที่สุดความสามารถเช่นเดียวกัน ได้ทำการอ้อนวอนด้วยประการต่างๆ ก็ไม่เป็นผลจนในที่สุดเกวียนได้หักลงคราวนี้ได้หาเกวียนใหม่มาประดิษฐาน แต่ก็เกิดอัศจรรย์อีกครั้ง เพราะไม่สามารถจะทำให้เคลื่อนที่ได้เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงปรึกษากลางกันว่า จะอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่วัดโพธิ์ชัยแล้วก็ทำการอ้อนวอนเป็นผลทันใจนึกพอเข้ามาหามเพียงไม่กี่คน หลวงพ่พระใสก็ถูกยกขึ้นประดิษฐานไว้ในอุโบสถวัดโพธิ์ชัย ให้คณะเราได้กราบไหว้เคารพสักการบูชาและเป็นเกียรติอันสูงส่งของชาวจังหวัดหนองคายมาตลอดบัดนี้ในคราวต่อมา องค์หลวงพ่พระใสก็ได้แสดงอัศจรรย์อีกหลายครั้ง เช่น เมื่อคราวที่ขุนเขาวัว เป็นผู้เชิญหลวงพ่อยู่ ณ ขณะที่ยังทางวัดโพธิ์ชัยมีงานสมโภชหลวงพ่พระใสได้มีท่านผู้หนึ่งซึ่งเดินทางมาจากต่างถิ่น ไม่สู้เชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พระใสมากนัก เพื่อเป็นการทดลองจึงได้พูดว่า ถ้าหากหลวงพ่ศักดิ์สิทธิ์จริงขอให้บันดาลให้ฟ้าผ่าที่ทันใดนั้นฟ้าก็ผ่าลงมาจริง ๆ หลวงพ่พระใสหรือ หลวงพ่เกวียนหัก เป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่มีประวัติความเป็นมานับตั้งแต่เริ่มพิธีเททองหล่อโดยพระราชธิดาภคินีล้านช้างเป็นเจ้าศรัทธามาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

มีเรื่องพิสดารมากมายพอสมควรจึงเป็นพระพุทธรูปที่มีชาวพุทธศาสนิกชนตลอดสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงให้ความเคารพบูชาศรัทธาเลื่อมใสกันอย่างมาก และหลวงพ่พระใสเองก็ได้ทรงความศักดิ์สิทธิ์แห่งองค์ท่านอยู่เสมอมา แม้ตราบเท่าทุกวันนี้ พระบารมีของหลวงพ่พระใสยังคงปกป้องแผ่คุ้มครองขจัดปัดเป่าภัยพิบัติให้แก่ผู้หวังพึ่งอย่างไม่เสื่อมคลาย ดังจะเห็นได้อย่างแจ่มชัดจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเมื่อคราวที่เครื่องบินของบริษัทเดินอากาศไทย ประสบอุบัติเหตุบริเวณทุ่งนาคลองรังสิต เมื่อปลายเดือนเมษายน ๒๕๒๓ ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้นเรายังคงจำกันได้ว่า มีผู้โดยสาร ๒ ท่าน ไม่ได้รับบาดเจ็บอะไรเลย สามารถลุกขึ้นเดินกลับบ้านได้ทันที ไม่ต้องเข้าโรงพยาบาล และหนึ่งในสองท่านนั้น คือ คุณศักดิ์ดา อัครเมธาพิทย อดีตผู้บัญชาการเรือนจำ จังหวัดหนองคาย ก่อนออกเดินทางได้ไปนมัสการหลวงพ่พระใสกับบูชาหลวงพ่พระใสจำลอง ขนาดหน้าตัก ๕ นิ้ว นำขึ้นเครื่องบินเดินทางไปด้วย เมื่อเกิดเหตุขึ้นทั้งสองคนและองค์พระกลับไม่เป็นอะไรเลย ทั้งๆ ที่องค์พระก็เป็นเพียงวัตถุทองเหลืองชนิดหนึ่ง ไม่มีความมั่นคงแข็งแรงเป็นพิเศษอะไรนัก หน้าที่จะบอบสลายแตกทำลายไปเหมือนกับวัตถุอื่น ๆ แต่เหตุการณ์กลับปรากฏว่าองค์พระนั้นได้ตั้งอยู่ในลักษณะปกติธรรมดา บนปีกเครื่องบินที่หักข้างหนึ่ง โดยไม่มีส่วนใดแตกหักบอบสลายเลย ซึ่งเหตุการณ์ในครั้งนั้น เป็นปาฏิหาริย์ ที่รู้เห็นกันอย่างกว้างจนมีสื่อมวลชนหลายแขนงเสนอภาพและข่าวอย่างละเอียดพร้อมทั้งตั้งสมญานามหลวงพ่พระใส จึงเป็นที่มาของ “พระพุทธรูปปาฏิหาริย์” บ้าง “ยิ่งกว่าอัศจรรย์” บ้าง

## บทสรุป

ภูมิศาสตร์ตำนานหนองคาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบว่าตำนานความเป็นที่เกี่ยวกับ พระพุทธรูปที่สำคัญ ที่ผ่านการบอกเล่า ทำให้เห็นความเป็นมาเป็นไปของแต่ละองค์มีความแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนถึงเหตุการณ์และสถานการณ์ของผู้คนในสมัยนั้น ที่ได้นำเอาเหตุการณ์ต่างมาแสดงให้เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะสถานที่ ชื่อของหมู่บ้าน เมือง ทำให้เราได้รู้ถึงความเป็นมาและเรื่องราวต่างๆ ในประวัติศาสตร์ของหนองคาย ว่ามีความเป็นมาและดำรงอยู่อย่างไรในปัจจุบัน ที่อดีตสะท้อนให้เห็นความเป็นปัจจุบันของเมืองหนองคายและหมู่บ้าน และสถานที่ที่เป็นตำนาน เพื่อให้เป็นการรักษาและอนุรักษ์สืบสานต่อไป จากการศึกษาเอกสารพบว่า ทำให้ทราบว่า ภูมิศาสตร์ตำนาน มีเรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับพุทธรูปสำคัญองค์ในจังหวัดหนองคาย นามว่า “พระศรีอารีย์แห่งวัดดงแขม” พระเสียง และพระใส หลวงพ่อองค์แสน หลวงพ่อไชยเชษฐา ในขณะที่เดียวกันชาวพื้นถิ่นเรียกว่า “นิทานพระเจ้าเลี่ยมโลก” โดยใจความหลักก็เหมือนกับตำนานพระเจ้าเลี่ยมโลกของทางล้านนา ที่เล่าว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมาแดนสุวรรณภูมิ มาดูที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และ พระศาสนา และพระพุทธรูปที่สำคัญ จากตำนานทางภูมิศาสตร์ตำนานทำให้ได้ทราบว่า ความเป็นมา ลักษณะการบรรยายบรรยายากศของหลวงพ่อดแต่ละองค์มีความเหมือนกัน และมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การใช้สัตว์เป็นพาหนะประกอบด้วยทั้ง วัว ช้าง เพื่อเป็นพาหนะในการนำพาแล้ว และเกี่ยวข้องกับสถานที่ต่างๆ เช่น ในกรณีพระศรีอารีย์ที่วัดดงแขม ก็มีเกวียน วัว และชีปะขาว หรือหลวงพ่พระใสก็เช่นเดียวกัน ที่มีการอธิบายสถานที่ที่เกวียนผ่านไปก็จะจดจำและนำไปเป็นสถานที่สำคัญ ซึ่งมีลักษณะการดำเนินการเพื่อให้เป็นความเป็นของหลวงพ่อดแต่ละซึ่งมีคน สัตว์และสิ่งของที่เกี่ยวข้องเหมือนกัน ทำให้ผู้คนรุ่นหลังได้เข้าใจและใส่ใจในความเป็นมาของตำนานที่มีการกล่าวถึงแสดงให้เห็นความสำคัญและความเป็นมาอย่างเข้าใจได้ถูกต้องและ พระพุทธศาสนามีส่วนสำคัญต่อชีวิตของชุมชน และเห็นความสำคัญทางด้านคุณค่าทางจิตใจ คือ การเป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมคุณธรรมและจริยธรรม หากว่าชุมชนในจังหวัดหนองคายได้นำไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการนำดำเนินชีวิตย่อมพบกับความสุขที่แท้จริง

## เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. วัฒนธรรมพัฒนาการของประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดหนองคาย.

กรุงเทพมหานคร: ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๓..

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์. เรื่องตั้งเจ้าพระยาในกรุงรัตนโกสินทร์. พิมพ์ครั้งที่ ๕

กรุงเทพมหานคร. บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๕.

พินิจ จารุสมบัติ, หนองคาย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท มังกรการพิมพ์ (๑๙๙๔) จำกัด, ๒๕๔๐.

สมคิด ไชยวงศ์ และคณะ. “ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อแหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน อำเภอท่าบ่อ

จังหวัดหนองคาย”. หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย, โรงเรียน

ปทุมเทพวิทยาคาร จังหวัดหนองคาย, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, หนองคายถิ่นวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขง

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำ สกสศ. ๒๕๕๑.